

ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Наукові праці МАУП, 2013, вип. 1(36), с. 168–172

Здійснено визначення інноваційного потенціалу та з'ясування його ролі в економічному розвитку підприємства, проведено аналіз чинників, спрямованих на вдосконалення інноваційного потенціалу сучасного підприємства.

Провідне місце в стратегії економічного розвитку сучасного підприємства посідає її наявний інноваційний потенціал, від використання якого значною мірою залежить як ефективність впровадження цієї стратегії, так і результативність функціонування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності підприємства [1–5].

Потенціал будь-якого підприємства має дві складові: готовність до стабільної виробничої діяльності, й готовність до сприйняття інновацій. Отже від стану інноваційного потенціалу залежить і вибір відповідної інноваційної стратегії. У цьому зв'язку, інноваційний потенціал підприємства – це ступінь готовності виконати завдання для досягнення поставленої інноваційної мети шляхом реалізації проекту чи програм відповідних інноваційних змін [6].

Аналіз сучасних науково-методичних підходів до визначення інноваційного потенціалу свідчить, що на сьогодні не існує єдиної точки зору стосовно визначення змісту, критеріїв класифікації, методів оцінки та управління, ступеня впливу інноваційної стратегії і використання інноваційного потенціалу промислового підприємства [7–11].

Оцінка інноваційного потенціалу не передбачає використання оцінки його складових, які б могли бути реалізовані на практиці [10]. Більшість методик його оцінювання мають серйозні недоліки, що спотворюють його реальний рівень [8]. Серед них потрібно заз-

начити різний зміст поняття “інноваційний потенціал”, виділення різних його складових, дублювання окремих індикаторів (показників) за різними складовими інноваційного потенціалу, підміни понять, його ототожнювання з інтелектуальними, науково-технічними та іншими видами потенціалів.

Сукупно ці недоліки не дадуть можливості отримати достовірну інформацію про фактичний рівень інноваційного потенціалу підприємства і прийняти на основі неї відповідні управлінські рішення щодо його вдосконалення.

Критичний аналіз існуючих підходів до визначення терміну “інноваційний потенціал” показує, що в більшості випадків він має обмежений характер.

Інноваційний потенціал на мікроекономічному рівні можна розглядати як систему відносин з приводу створення, накопичення, перерозподілу та ефективного використання усіх наявних і потенційних можливостей інноваційного розвитку окремих суб'єктів [4].

У Законі України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” інноваційний потенціал визначається як сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничих та культурно-освітніх можливостей країни (галузі, регіону, підприємства тощо), необхідних для забезпечення економіки [12]. Проте недоліком цього трактування є недооцінка всіх складників ін-

новаційного процесу, і насамперед людського чинника.

Реалізація інноваційного потенціалу за інноваційними функціональними стратегіями, виходячи із його змісту та структури, можлива за наявності ефективної системи стратегічного управління, головним завданням якої є забезпечення сталого розвитку підприємства у довгостроковій перспективі. Як стратегічні орієнтири цього завдання можуть використовуватися такі показники: зростання прибутковості підприємства та його ринкової вартості, підвищення ліквідності активів, зниження різноманітних видів ризиків діяльності, скорочення термінів упровадження інновацій на підприємстві [2].

З метою визначення ролі та місця складових інноваційного потенціалу, його значущості в економічному розвитку сучасного підприємства, встановлення провідних чинників інноваційного потенціалу в умовах трансформаційної економіки нами були здійснені експертні дослідження за участю 18-ти провідних фахівців економічних кафедр вищого навчального закладу та керівного складу підприємства металургійної галузі (11 експертів). Їхній середній вік — $44,5 \pm 3,58$, стаж роботи — $10,85 \pm 2,53$ року.

Розроблена карта та програма експертної оцінки інноваційного потенціалу передбачала його визначення, оцінку складових, які формують інформаційний потенціал, та розподіл їх за значущістю, визначення ролі різних видів культур, які відіграють найважливішу роль у формуванні та розвитку інноваційного потенціалу, оцінку впливу інноваційного потенціалу на економічні й соціальні процеси, міри взаємозв'язку інноваційної культури персоналу з іншими різновидами культур, вагомості функцій інноваційного потенціалу, визначення заходів, за допомогою яких можна його підвищити.

Експертна оцінка сутності інноваційного потенціалу показала, що 64,3 % експертів розглядають його як важливу складову людського потенціалу, яка відображає спроможність до інноваційного розвитку підприємства при використанні усіх необхідних для цього ресурсів, які є в розпорядженні (різновиди по-

тенціалу, наявні ресурси, активи та капітал). Майже 18 % експертів під інноваційним потенціалом розуміють потенціал, що об'єднує три складові: ресурсну, діяльнісну, результативну, які існують взаємно та проявляються при використанні як триєдина сутність.

Слід зазначити, що 32,9 % експертів розглядають інноваційний потенціал як економічну категорію, 23,2 % — управлінську, 18,3 % — комплексну, 9,8 % — соціальну. Проте лише 2,4 % експертів відносять інноваційний потенціал до полідисциплінарної та педагогічної категорій.

На думку експертів, інноваційний потенціал сучасного підприємства формують 7 основних складових: економічна (15,7 %), кадрова (13,6 %), управлінська (12,1 %), інформаційна (11,4 %), наукова (11,4 %), матеріально-технічна (10,7 %), фінансова (7,9 %). Найменшу оцінку серед складових отримали інфраструктурна (1,4 %) та особистісна, організаційна, маркетингова, корпоративна, антикризова та культурна складові (всі по 2,1 %).

За значущістю складових інноваційного потенціалу сучасного підприємства найвагомішими були такі: управлінська ($5,5 \pm 0,09$ рангів), наукова ($5,8 \pm 0,08$), інформаційна ($5,9 \pm 0,10$), кадрова ($6,3 \pm 0,09$), економічна ($6,5 \pm 0,07$), матеріально-технічна ($6,6 \pm 0,09$), фінансова ($6,7 \pm 0,08$). Найменші рівні значущості отримали такі складові інноваційного потенціалу, як трансферна ($13,2 \pm 0,11$), культурна ($11,5 \pm 0,08$), корпоративна ($11,3 \pm 0,09$), антикризова ($10,8 \pm 0,07$), інфраструктурна ($10,3 \pm 0,08$).

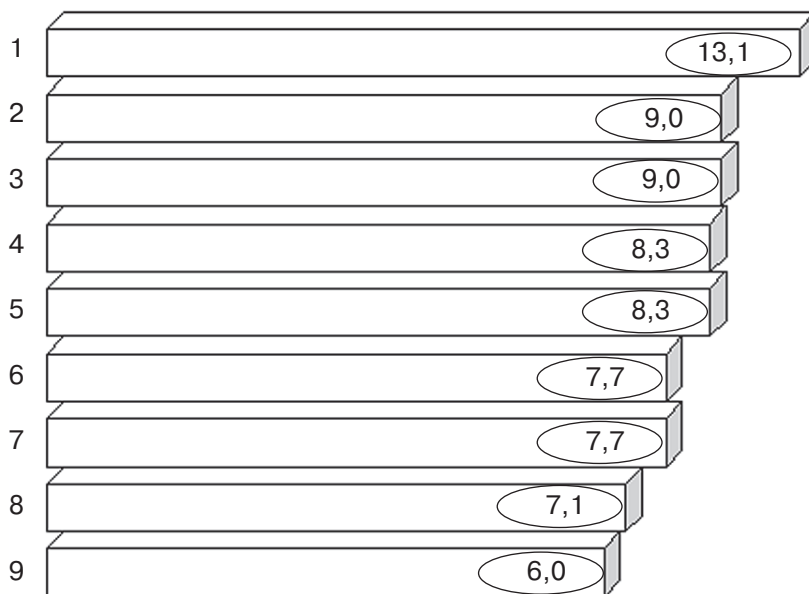
Розглядаючи культурологічні засади формування та розвитку інноваційного потенціалу в економічному розвитку підприємства, його необхідно пов'язувати з окремими видами культур. Як вважають експерти, у формуванні та розвитку інноваційного потенціалу найважливішу роль відіграють управлінська (13,2 %), інноваційна (12,6 %), економічна (12,6 %), організаційна (10,8 %), інформаційна (10,2 %) культури. Найменшу оцінку експертів щодо ролі культури в розвитку інноваційного потенціалу підприємства отримали: гендерна (0,6 %), педагогічна (1,2 %), екологічна (1,2%) та духовна (1,2%) види культур.

При оцінюванні впливу різних чинників на розвиток інноваційного потенціалу необхідно враховувати міру взаємозв'язку інноваційної культури персоналу підприємства з іншими різновидами культур. З'ясовано, що інноваційна культура персоналу сучасного підприємства найтісніше пов'язана з такими видами культур: інформаційною (53,6 %), управлінською (46,4 %), методологічною (46,4 %), підприємницькою (39,3 %), психологічною (35,7%), правовою (28,6 %).

Системний підхід утверджує причинно-наслідковий характер процесів, ієрархічність у взаємодії різних видів культур та субкультур, їх окремих функцій та ролей, які реалізуються відповідно до тієї чи іншої культури. За такого підходу забезпечується

прогнозованість результатів, цілісність та обґрунтованість мети, змісту, форм та методів діяльності, чітка керованість інноваційними процесами [11].

Проведена експертами оцінка впливу різних складових на розвиток інноваційного потенціалу дала можливість виокремити найістотніший вплив з боку економічної ($8,5 \pm 0,06$ бали), управлінської ($8,4 \pm 0,05$), наукової ($8,3 \pm 0,04$), кадрової ($8,1 \pm 0,03$), матеріально-технічної ($8,0 \pm 0,04$) складових. Найменшу оцінку впливу отримали трансферна ($4,5 \pm 0,02$), антикризова ($5,2 \pm 0,04$), культурна ($5,5 \pm 0,03$) складові інноваційного потенціалу. З точки зору процесного підходу до управління інноваційною діяльністю сучасного підприємства, важливе значення

- 1 – створення на підприємстві інноваційної інфраструктури та інфраструктури підтримки інноваційної діяльності;
- 2 – забезпечення ефективної методичної, інформаційно-консультаційної й освітньої підтримки інноваційної політики на підприємстві;
- 3 – сприяння проведенню спільних науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт підприємством, інститутами та університетами;
- 4 – підвищення якості управління інноваційними процесами;
- 5 – стимулювання інновацій і розвиток механізмів комерціалізації інноваційних технологій;
- 6 – підвищення ефективності системи професійної освіти;
- 7 – сприяння розвитку співпраці підприємства з освітніми та науково-дослідними установами в галузі вдосконалення інноваційної діяльності підприємства;
- 8 – побудова та реалізація активних інноваційних, технологічних, освітніх політик, розвитку експорту, транспортної та енергетичної інфраструктури;
- 9 – сприяння реалізації проектів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності продукції, товарів та послуг.

Рис. 1. Заходи, необхідні для підвищення інноваційного потенціалу підприємства (у відсотках)

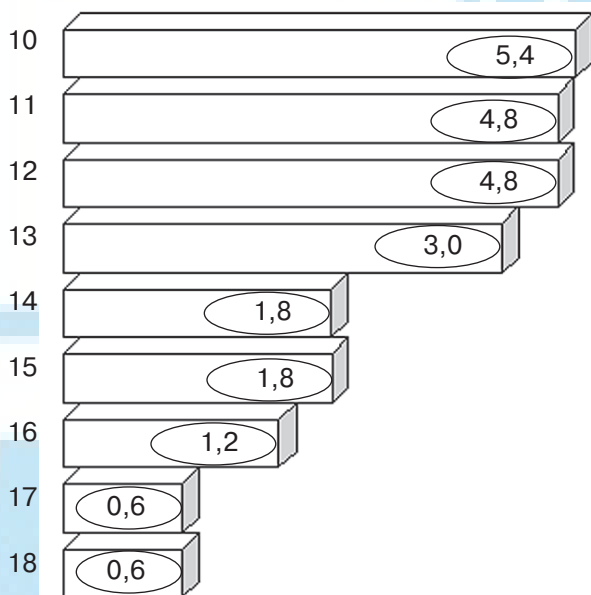
має визначення міри впливу інноваційного потенціалу на економічні та соціальні процеси. Експертами встановлено, що інноваційний потенціал найбільше впливає на: підвищення конкурентоспроможності підприємства ($8,7 \pm 0,04$ бали), його інвестиційну привабливість ($8,7 \pm 0,05$), формування та розвиток інноваційно активного персоналу ($8,6 \pm 0,03$), утвердження інноваційної моделі розвитку підприємства ($8,4 \pm 0,04$), підвищення рівня інноваційної культури ($8,3 \pm 0,03$), інноваційне вдосконалення виробничо-технічної структури підприємства ($8,3 \pm 0,04$), збільшення його інтелектуального та креативного потенціалів ($8,2 \pm 0,03$), зростання рівня професійної компетентності персоналу ($8,0 \pm 0,04$), збільшення прибутку підприємства ($8,0 \pm 0,05$), підвищення рівня освіти і кваліфікації працюючих ($8,0 \pm 0,03$). Найменший вплив був характерний щодо впливу на підвищення ефективності суспільних процесів ($6,4 \pm 0,04$).

Ефективність інноваційної діяльності, вдосконалення розвитку інноваційного потенціалу сучасного підприємства забезпечуються завдяки його провідним функціям. Встановлено, що найвагоміші функції інноваційного потенціалу підприємства мають:

стратегічна ($8,8 \pm 0,05$ балів), управлінська ($8,6 \pm 0,04$), мотиваційна ($8,5 \pm 0,05$), інформаційна ($8,4 \pm 0,03$), оптимізаційна ($8,2 \pm 0,05$), розвиваюча ($8,1 \pm 0,04$). Найменшу оцінку експертів отримали антикризова ($5,9 \pm 0,03$) та координаційна ($6,0 \pm 0,04$) функції інноваційного потенціалу.

Для підвищення інноваційного потенціалу, що відіграє провідну роль в економічному розвитку сучасного підприємства, визначені пріоритетні заходи, які потрібно запроваджувати в рамках його інноваційної стратегії (рис. 1, 2).

Найістотнішими у цьому напрямі є такі: створення на підприємстві інноваційної інфраструктури та інфраструктури підтримки інноваційної діяльності (13,1 %), забезпечення ефективної методичної, інформаційно-консультаційної й освітньої підтримки інноваційної політики на підприємстві (9,0 %), сприяння проведенню спільних науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт підприємством, інститутами та університетами (9,0 %), підвищення якості управління інноваційними процесами (8,3 %), стимулювання інновацій і розвиток механізмів комерціалізації інноваційних технологій (8,3 %).

- 10 – реалізація колективних маркетингових проектів і сприяння виходу підприємства на зовнішні ринки;
- 11 – забезпечення великої гнучкості і швидкої адаптації до зміни попиту для скорочення термінів постачань на виробництво нових виробів;
- 12 – сприяння в залученні фінансування з боку індивідуальних інвесторів і венчурних фондів;
- 13 – організація аудиторських, консалтингових, кредитних, страхових, лізингових послуг, логістики, торгівлі тощо;
- 14 – упровадження на підприємстві системи управління якістю відповідно до стандартів ISO 9000:2000 (системи менеджменту якості);
- 15 – просування позитивного бренду підприємства щодо інноваційних товарів і послуг;
- 16 – сприяння маркетингу продукції;
- 17 – розробка та реалізація рекламних кампаній і заходів щодо зв'язків з контракторами (замовниками) продукції, товарів та послуг;
- 18 – створення підрозділів трансферу технологій.

Рис. 2. Заходи, необхідні для підвищення інноваційного потенціалу підприємства (у відсотках)

Найменшу оцінку серед інноваційного потенціалу отримали пропозиції щодо створення на підприємстві підрозділів трансферу технологій (0,6 %) та розробки й реалізації рекламних кампаній і заходів щодо налагодження зв'язків з контракторами (замовниками) інноваційної продукції, товарів та послуг (0,6 %).

Таким чином, економічний розвиток сучасного підприємства, вибір стратегії його інноваційного розвитку визначається наявним рівнем інноваційного потенціалу, який дає можливість його застосування щодо вдосконалення різних соціально-економічних систем (підприємство, галузь, регіон, держава, міжнародний рівень), методологічної складової у системі інноваційної діяльності підприємств.

Література

1. Карюк В. І. Методичний підхід до оцінювання інноваційного потенціалу промислових підприємств // Актуальні пробл. екон. — 2012. — № 5(131). — С. 176–182.
2. Янковець Т. М. Інноваційні стратегії підприємства легкої промисловості як засіб реалізації його інноваційного потенціалу // Актуальні пробл. екон. — 2010. — № 2(104). — С. 167–174.
3. Ганущак Л. М. Дослідження організаційно-правових форм управління інноваційним потенціалом підприємств // Актуальні пробл. екон. — 2008. — № 10(88). — С. 217–226.

4. Шаперенков А. В. Сучасні термінологічні контури дослідження інноваційного потенціалу // Економіч. вісн. Донбасу. — 2012. — № 2(28). — С. 155–161.

5. Шконда В. В. Проблеми розвитку людського потенціалу на сучасному етапі: Монографія / В. В. Шконда, А. В. Кальянов. — Донецьк: Донбас, 2012. — 211 с.

6. Федулова Л. І. Менеджмент організацій: Підруч. — К.: Либідь, 2003. — 448 с.

7. Космидайло І. В. Проблеми інноваційного розвитку в Україні та шляхи їх вирішення // Актуальні пробл. екон. — 2007. — № 2(68). — С. 20–27.

8. Чубай В. М. Аналіз інноваційного потенціалу машинобудівного підприємства у процесі формування і реалізації інноваційної стратегії // Актуальні пробл. екон. — 2010. — № 8(110). — С. 183–190.

9. Чайка В. В. Тенденции развития черной металлургии Украины как объекта инвестиций // Актуальні пробл. екон. — 2007. — № 1(67). — С. 13–25.

10. Багрова І. В., Тищенко Т. І. Удосконалення використання інноваційного потенціалу промислових підприємств на засадах урахування його властивостей // Вісн. екон. науки України. — 2012. — № 1(121). — С. 18–23.

11. Шконда В. В. Культурологічні засади професійно-особистісного становлення майбутніх фахівців: Монографія / В. В. Шконда, А. В. Кальянов. — Донецьк: Донбас, 2012. — 262 с.

12. Закон України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” від 16.01.2003 р. № 433-IV, із змінами та доповненнями. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon1.rada.gov.ua

Визначено роль та місце складових інноваційного потенціалу в економічному розвитку сучасного підприємства, виокремлено провідні чинники інноваційного потенціалу в умовах трансформаційної економіки та запропоновано заходи щодо його вдосконалення.

Определены роль и место составляющих инновационного потенциала в экономическом развитии современного предприятия, выделены ведущие факторы развития инновационного потенциала в условиях трансформационной экономики и предложены меры по его совершенствованию.

The role and place of the innovation potential constituents in economic development of modern enterprise are determined, the leading factors of innovation potential development under transformation economy conditions are highlighted and measures to its further improve are suggested.

Надійшла 4 грудня 2012 р.